

RAZGLEDI

IZ LENINOVIH PISEM INESI ARMAND

Objavljamo nekaj najpomembnejših pisem, ki jih je Lenin pisal Inesi Armand in v katerih razpravlja o ženskem vprašanju, kakor tudi o nekaterih važnih vprašanih strategije in taktike mednarodnega delavskega gibanja. Inesa Armand (1875—1920) je bila ena izmed organizatorjev mednarodnega ženskega komunističnega gibanja, boljševička od leta 1904. Umrla je med državljansko vojno v Rusiji.

1.

Pravkar sem prebral, my dear friend, novi roman Viničenka, ki si ga mi poslala. Kakšna bedarija in neumnost! Zbrati čim več različnih »grozot«, združiti »pregreho«, »sifilis« in romantični zločin z izsiljevanjem denarja za skrivnost (in s spremembo sestre človeka, ki so ga obrali, v ljubico), nato pa še zdravnik, ki je obtožen pred sodiščem! Vse to s histerijo, izumetničenostjo, s pretenzijami na »svojo« teorijo organizacije prostitutk. Ta organizacija sama po sebi ne pomeni nič slabega, toda *prav* avtor, namreč Viničenko, dela iz nje nesmisel, *uživa* nad njo, jo spreminja v »konjička«.

»Reč« pravi o tem romanu, da posnema Dostojevskega in da ni slab. Mislim, da je res posnemanje in sicer zelo slabo posnemanje zelo slabega Dostojevskega. Posamič se v življenju seveda dogajajo vse te »grozote«, ki jih opisuje Viničenka. Ampak strpati jih vse skupaj, in sicer na *tak* način, pomeni *slikati* grozote, strašiti svojo in bralčevo domišljijo in mešati njega in sebe.

Nekoč sem moral preživeti noč z bolnikom (blaznežem), nekoč pa »prepričevati« tovariša, ki je poizkušal samomor (po poizkusu) in ki si je čez nekaj let vendarle končal življenje. Oba ta spomina sta à la Viničenko. Toda v obeh primerih sta to bila le majhna koščka življenja obeh tovarišev. Ta neznanski, pretenciozni bedak Viničenko, ki občuduje samega sebe, je naredil iz tega celo zbirko grozot — neke vrste »za dva groša grozot«. Brrr... Gnusoba, neumnost, žal mi je, da sem izgubljal čas z branjem.

5. 6. 1914

Dear friend! Svetujem Vam, da naredite natančen načrt brošure. Sicer bo preveč nejasnosti.

Eno mnenje moram povedati že sedaj:

§ 3 — »zahteva (s strani žensk) po svobodni ljubezni«. Svetujem, da to sploh črtate.

Dejansko to ni proletarska, marveč buržoazna zahteva.

Kaj pravzaprav razumete pod tem? Kaj je pod tem *mogoče* razumeti?

1. Svoboda *pred* materialnimi (denarnimi) računi v ljubezni?
2. Tudi *pred* gmotnimi skrbmi?
3. pred verskimi predsodki?
4. pred prepovedjo očeta itd.?
5. pred predsodki »družbe«?
6. pred ozkimi razmerami (kmečkimi, malomeščanskimi ali izobraženimi — buržoaznimi) okolja?
7. pred vezmi zakona, sodišča in policije?
8. pred resnostjo v ljubezni?
9. pred rojstvom otrok?
10. Svoboda prešuštvovanja? itd.

Naštel sem mnogo odtenkov (seveda, ne vseh). Vi pri tem seveda ne mislite na točke 8—10, ampak na točke 1—7, ali pa nekaj *podobnega*.

Ampak za točke 1—7 je treba najti drugo oznako, kajti *svobodna* ljubezen te misli ne izraža točno.

Občinstvo, bralci brošure, bodo pa pod »svobodno ljubeznijo« *nujno* razumeli nekaj podobnega točkam 8—10, *celo* Vam *navkljub*.

Prav zato, ker v sodobni družbi najbolj zgovorni, glasni in »vidni« razredi razumejo kot svobodno ljubezen točke 8—10, prav zato to ni proletarska, marveč buržoazna zahteva.

Za proletariat sta najpomembnejši točki 1 in 2, nato 1—7, to pa pravzaprav ni »svobodna ljubezen«.

Ne gre za to, kaj Vi *subjektivno* »hočete pojmovati«. Gre za *objektivno* logiko razrednih odnosov v ljubezenskih zadevah.

Friendly shake hands!

V. I.

17. 1. 1915

Draga prijateljica! Oprostite, da Vam odgovarjam šele sedaj — hotel sem že včeraj, a so me zadržali in tako nisem utegnil napisati pisma.

Glede Vašega načrta brošure sem menil, da je »zahteva po svobodni ljubezni« nejasna in da je to, ne glede na Vaše želje (to sem poudaril, rekoč: gre za objektivne, razredne odnose, ne pa za Vaše subjektivne želje) v sodobnih družbenih pogojih buržoazna, ne pa proletarska zahteva.

Vi se s tem ne strinjate.

Prav. Razmotrimo stvar še enkrat.

Zato, da bi nekaj, kar je nejasno, postalo jasno, sem naštel kakih deset *možnih* (in v pogojih razredne borbe neogibnih) različnih razlag ter pri tem pripomnil, da bodo po mojem mnenju razlage 1—7 tipične ali značilne za proletarke, 8—10 pa za buržujke.

Če to hočete zanikati, tedaj je treba pokazati (1), da so te razlage napačne (tedaj jih je treba zamenjati s pravilnimi ali označiti napačne) ali (2) nepopolne (tedaj je treba dodati tiste, ki manjkajo) ali (3) jih ni moči tako deliti na proletarske in buržoazne.

Vi niste storili ne prvega ne drugega ne tretjega.

Točk 1—7 se sploh ne dotikate. Torej jih imate (na splošno) za pravilne? (to, kar pišete o prostituciji proletarskih žena, o njihovi odvisnosti: »ne morejo reči: ne« povsem sodi pod točke 1—7. V tem se strinja.)

Prav tako ne ugovarjate, da je to *proletarska* razlaga.

Ostanejo točke 8—10.

Teh Vi »nekam ne razumete« in »ugovarjate«: »ne razumem, kako je mogoče (tako ste napisali!) *istopetiti*(!!??) svobodno ljubezen s točko 10...«

Videti je, kakor da jaz »istovetim«, Vi me pa hočete napadati in pobijati?

Kako to, kaj je to?

Buržujke razumejo pod svobodno ljubeznijo točke 8—10 — to je moja teza.

Jo pobijate? Povejte torej, kaj *buržoazne* dame razumejo pod svobodno ljubeznijo?

Tega ne poveste. Mar književnost in življenje ne *dokazujeta*, da buržujke razumejo prav to? Popolnoma! Vi to molče priznavate.

Če je pa tako, tedaj pri tem gre za njihov razredni položaj in »ovreči« njihove trditve bi bilo najbrž nemogoče in najbrž precej naivno.

Proletarsko stališče je treba od njih jasno *ločiti* ter ga njihovemu *postaviti nasproti*. Treba je upoštevati, da bodo sicer one pobrale iz Vaše brošure ustrezna mesta, da jih bodo razlagale po svoje, da bo Vaša brošura voda na njihov mlin, da bodo popačile Vaše misli pred delavci in jih »zmešale« (s tem, da jim bodo vcepile dvom, da jim nemara *Vi* pri našate *tuje* ideje). V njihovih rokah pa je kopica časopisov itd.

Vi pa popolnoma pozabljate objektivno in razredno stališče in napadate *mene*, češ da »istovetim« svobodno ljubezen s točkami 8—10... To je res čudno...

»Celo bežna strast in razmerje« sta »bolj poetična in čista« ko »poljubi brez ljubezni« (neumnih in trivialnih) soprogov. Tako pišete. In tako mislite pisati v brošuri. Krasno.

Ali je to nasprotje logično? Poljubi brez ljubezni trivialnih soprogov so *umazani*. Strinjam se. Njim nasproti je treba postaviti... kaj?... Človek bi dejal: poljube z *ljubeznijo*? Vi pa postavljate »bežno« (zakaj bežno?) strast (zakaj ne ljubezen?), torej če logično pomislimo, nasproti poljubom brez ljubezni pri soprogih postavljate poljube brez ljubezni (bežne)... Čudno... Za poljudno brošuro bi bilo bolje, postaviti malo-meščansko-kmečko-intelektualski (pri meni menda točka 6 ali 5) trivialni in umazani zakon brez ljubezni nasproti proletarski prosti ljubezenski zvezi (in dodati, če že na vsak način hočete, da je tudi bežna strast lahko umazana ali čista). Vi ne postavljate nasproti razrednih *tipov*, temveč nekakšne »primere«, ki so seveda tudi možni. Toda, mar tu gre za primere? Če vzamemo temo: individualni primer umazanih poljubov v zakonu in čistih v bežnem razmerju, tedaj je to temo treba obdelati v romanu (kajti tu je ves poudarek na *individualnih* okoliščinah, na analizi *značajev* in psihe *danih* tipov). In v brošuri?

Zelo dobro ste razumeli mojo misel glede neprimerne citata iz Keyjeve, ko ste rekli, da je »neumno« nastopati v vlogi »profesorjev ljubezni«. Tako je. Kaj pa v vlogi profesorjev bežne itd.?

Res ne maram polemike. Prav rad bi vrgel to svoje pismo stran in počakal, da se pomeniva. Ampak rad bi, da bi bila brošura dobra, da ne bi *nihče mogel* iztrgati iz nje stavkov, zoprnih za Vas (včasih zadostuje en sam stavek in že je prilita umazanija...), da Vas nihče ne bi mogel razlagati po svoje. Prepričan sem, da ste tudi tokrat napisali »proti Vaši lastni volji« ter pošiljam to pismo samo zato, ker boste nemara v zvezi s pismi tehtneje razmislili načrt kakor v zvezi s pogovori: načrt pa je zelo važna zadeva.

Požnate morda kako francosko socialistko? Prevedite ji (ko da prevajate iz angleščine) moje točke 8—10 in Vaše pripombe o »bežni« itd. ter jo pogledajte in pozorno poslušajte; majhen poizkus, kaj poreko *neprižadeti* ljudje, kakšen bo njihov vtis in kaj od brošure pričakujejo?

Prisrčno Vas pozdravljam in Vam želim, da bi Vas glavobol kar najmanj mučil in da bi brž okrevali. V. U.

24. januarja 1915

Draga prijateljica! Najlepša hvala za prevod tez, poslal jih bom Abramoviču in Guilbau.

Da jih predelam za Francijo? Mislim, da nima pomena, tam je marsikaj čisto drugače.

Tu je bilo danes zborovanje levičarjev: niso prišli vsi, samo 2 Švicarja + 2 Nemca-tujca in trije Rusi-poljski Židje... (Tudi referata ni bilo, temveč samo pogovor.) Slabo! Mislim, da se bo razblinilo: naslednji sestanek bo čez 10 dni... Težko je zanje, kajti predvsem gre za borbo z Grimmom, oni pa nimajo dovolj moči. Bomo že videli.

Kar se tiče žensk, se strinjam z Vašim dodatkom.

Spotaknili ste se ob tezo, da socialni demokrati v Švici zdaj nikakor ne smejo glasovati za vojaške kredite. Saj je v začetku *des* čas govora samo o *tej*, imperialistični vojni. Samo zanjo gre.

«Delavec nima domovine» pomeni samo, da (a) njegov gospodarski položaj (le salariat) ni nacionalen, marveč internacionalen, (b) njegov razredni nasprotnik je internacionalen, (c) pogoji njegove osvoboditve prav tako, (d) internacionalna enotnost delavcev je *važnejša* kakor nacionalna.

Mar iz tega sledi, da se *ni treba* boriti, *kadar gre* za osvoboditev izpod tujega jarma?? Da ali ne?

Vojna kolonij za osvoboditev?

Vojna Irske proti Angliji?

In mar vstaja (nacionalna) ni zaščita domovine?

Poslal Vam bom svoj članek, v katerem ugovarjam prav v tej stvari Kijevskeemu.

Če boste še potrebovali knjige, *pišite* mi. Tu lahko dobim marsikaj in jaz tako in tako pogostoma zahajam v knjižnice.

Prisrčne pozdrave. Lenin

20. novembra 1916

Draga prijateljica! Ne vem, ali so med nama sploh kaka nesoglasja glede »obrambe domovine«? Vi vidite protislovja med mojim člankom v zborniku »Spominu Marxu« in mojimi sedanjimi izjavami, *ne citirate* pa točno ne enega ne drugih. Na to pripombo ne morem odgovoriti. Zbornika »Spominu Marxu« nimam. Seveda si nisem mogel dobesedno zapomniti, kaj sem takrat pisal. Brez *točnih* citatov, sedanjih in prejšnjih, Vam ne morem odgovoriti na *te* Vaše argumente.

V *splošnem* se mi pa zdi, da mislite nekam enostransko in formalistično. Vzeli ste en sam citat iz »Komunističnega manifesta« (delavci nimajo domovine ter ga hočete uporabljati brez omejitve, *tja do zanižanja nacionalne vojne*).

Ves duh marksizma, ves njegov sistem zahteva, da obravnavamo vsako postavko (a) zgodovinsko, (b) samo v zvezi z drugimi, (c) samo v zvezi s konkretnimi zgodovinskimi izkušnjami.

Domovina je zgodovinski pojem. Domovina v dobi ali, še bolje, v trenutku borbe za nacionalno osvoboditev je eno. Drugo je spet v trenutku, ko je nacionalno gibanje že davno minilo. Za »tri tipe dežel« (§ 6 naših tez o samoodločbi) teze o domovini in njeni obrambi *ni mogoče* uporabiti v vsakih okoliščinah enako.

V »Komunističnem manifestu« je rečeno, da delavci nimajo domovine.

Res je. Ampak tam ni rečeno *samo* to. Tam je še rečeno, da ima proletariat pri nastanku nacionalnih držav nekoliko posebno vlogo. Če vzamemo prvo tezo (delavci nimajo domovine) in *pozabimo* njeno *zvezo* z drugo (delavci kot razred se oblikujejo nacionalno, vendar ne v istem smislu ko buržoazija), je to popolnoma napačno.

V čem je torej ta zveza? Zdi se mi, prav v tem, da proletariat (v določenem trenutku, v določenih konkretnih okoliščinah) mora podpreti *demokratsko* gibanje (torej mora tudi braniti domovino v nacionalni vojni).

Marx in Engels sta v »Komunističnem manifestu« rekla, da delavci nimajo domovine. Toda isti Marx je pogosto pozival na *nacionalno* vojno: Marx l. 1848, Engels l. 1859 (konec njegove brošure »Pad in Ren«, kjer naravnost podžiga *nacionalno* čustvo pri Nemcih, jih naravnost poziva v *nacionalno vojno*). Engels je l. 1891, ko je grozila vojna s Francijo (Boulanger) in Aleksandrom III., *naravnost* priznaval »obrambo domovine«.

Ali sta bila Marx in Engels res zmešanca, ki sta danes govorila eno, jutri pa drugo? Ne. Menim, da priznavanje »obrambe domovine« in nacionalne vojne *povsem* ustreza marksizmu. L. 1891 so nemški *socialni demokrati* res *moralno* braniti svojo domovino v vojni z Boulangerom in Aleksandrom III. To bi bila neka posebna varianta *nacionalne* vojne.

Sicer pa, ko to govorim, samo ponavljam tisto, kar sem rekel že v članku, v katerem sem ugovarjal Juriju. Zdi se mi, da je *prav* v tistem članku nekaj tez, ki se dotikajo tega vprašanja in dokončno (ali skoraj) kažejo moje pojmovanje marksizma...

30. novembra 1916.

Draga prijateljica! Kar se tiče Radeka, ste za Grigorijem spričo »mračnega« političnega položaja pomešali osebne vtise in žalost s politiko kot táko. Žalujete, žalostite se, vzdihujete — in konec. Drugačne politike se ni bilo mogoče oprijeti, ni bilo mogoče, odreči se pravih nazorov in se vdati. Vzrok za to, da je podoba »mračna«, da je levica šibka in da »Vorbote« ne izhaja, ne tiči v tem, marveč v dejstvu, da revolucionarno gibanje raste silno počasi in s težavami. To je treba prenesti: gnili bloki z eno osebo (ali z E. B. + Kija) bi samo ovirali pri izpolnjevanju težke naloge: da ne popustimo v teh težkih časih.

Kar se tiče »imperialističnega ekonomizma«, je videti, ko da govori »drug mimo drugega«. Vi se izogibljete oznake, ki sem jo dal prej, ter postavljate vprašanje znova.

»Ekonomisti« se niso »odrekli« politične borbe (kakor Vi pišete) — to ni točno. Oni so jo *napačno* označevali. Prav tako »imperialistični ekonomisti«.

Pišete: »Mar celo popolna odpoved demokratičnim zahtevam pomeni odpoved politični borbi? Mar neposredna borba, katere namen je, osvojiti si oblast, ni politična borba?«

Saj prav zato gre, da imate nekaj podobnega pri Buharinu (in deloma pri Radeku), kar pa ni pravilno. »Neposredna borba za osvojitve oblasti« ob popolni odpovedi demokratičnim zahtevam je nekaj nejasnega, nepremišljenega in zmedenega in prav to imamo pri Buharinu.

Namreč: Vi se lotevate vprašanja še z neke druge strani ter vidite neskladnost med §§ 2 in 8.

V § 2 je rečeno v *splošnem*: socialistična revolucija je *nemogoča* brez borbe za demokracijo. To je nedvomno, in slabost Buharina in Radeka je prav v tem, da se s tem sicer *ne strinjata* (prav tako kakor Vi), da se pa tega ne upata pobijati!!

Toda v določenem pomenu in v določenem razdobju lahko *vsak* demokratični smoter (Ne samo samoodločba! Pazite! To ste pozabili!) zavre socialistično revolucijo. V kakšnem pomenu? v kakšnem trenutku? kdaj? kako? Na primer, ko je gibanje že vzplamtelo, ko se je *revolucija že začela*, ko je treba *zavzemati banke*, nam pa kličejo: počakaj, najprej je treba okrepiti, uzakoniti republiko itd.

Vzgleđ: avgusta 1905 je bil bojkot Dume pravi in ni pomenil odpovedi politični borbi.

(§ 2 — odbiti svoje sodelovanje v predstavniških organih *sploh* je absurd; § 8 — so primeri, ko je *treba* odbiti: tu imate nazoren primer, ki kaže, da med §§ 2 in 8 *ni* protislovja).

Proti Juniusu. Mement: imperialistična vojna. Sredstvo zoper njo? Samo socialistična revolucija v Nemčiji. Junius tega ni povedal do konca in je vzel demokracijo brez socialistične revolucije.

Treba je znati *združiti* borbo za demokracijo z borbo za socialistično revolucijo, a prvo je treba *podrediti* drugi; prav v tem je težava in v tem je bistvo.

Tolstojevci in anarhisti izločajo prvo, Buharin in Radek sta se zmedla, ker nista znala *združiti* prvo z drugim.

Jaz pa pravim: ne smeš spregledati *glavnega* (socialistične revolucije), postavi je na prvo mesto (Junius tega ni storil), postavljaljaj *ose* demokratične zahteve v zvezi z njo ter jih podrejaljaj njej (Radek in Buharin nespametno izpuščata *eno* izmed njih) in ne pozabi, da se lahko borba začne sicer za posameznosti, pozneje pa se razvname za glavno. Menim, da je samo tako pojmovanje stvari pravilno.

Vojna Francije in Rusije z Nemčijo l. 1891. Vi jemljete »moj kriterij« in ga rabite *samo* za Francijo in Rusijo!!! Prosim Vas, kje je tu logika? Saj vendar pravim, da bi to *s strani Francije in Rusije* bila reakcionarna vojna (vojna, katere namen je, obrniti razvoj Nemčije nazaj, od nacionalne enotnosti nazaj v razdrobljenost): in *s strani Nemčije*? O tem molčite. Saj to je vendar glavno. S strani Nemčije l. 1891 vojne imperialističnega značaja ni bilo in ni moglo biti.

Pozabili ste glavno: l. 1891 sploh ni bilo imperializma (v svoji brošuri sem se trudil dokazati, da se je rodil v letih 1898—1900, in nič prej) in ni bilo imperialistične vojne — torej je tudi z nemške strani ni moglo biti. (Razen tega, takrat ni bilo revolucionarne Rusije, kar je zelo važno.)

Dalje: Vi pišete »možnost cepitve Nemčije tudi v vojni 1914—1917 ni izključena« in tako prehajate z ocene tistega, kar je, na tisto, kar je *možno*.

To ni zgodovinsko. To ni politika.

Tisto, kar je zdaj, je *imperialistična* vojna. To smo povedali že tisočkrat. To je bistvo.

In »možno«? »Možno« je še marsikaj!

Smešno je zanikati »*možnost*« prehoda imperialistične vojne v nacionalno vojno (čeprav se je Usijevič nad tem zgrozil!). Na svetu je marsikaj »možno«! Toda do sedaj take spremembe še ni. Marksizem opira svojo politiko na *obstoječe*, ne pa na »možno«. Mogoče se bo en pojav spremenil v drugega — naša taktika ni okostenela. Parlez moi de la réalité et non pas des possibilités!

Engels je imel prav. V svojem življenju sem že večkrat doživel, da so Engelsa nepremišljeno dolžili oportunistma in zato gledam na take

obtožbe hudo nezaupno: dajte, najprej poizkusite dokazati, da Engels ni imel prav!! Ne boste!

Engelsov predgovor k »Razredni borbi v Franciji«? Mar ne veste, da so ga *proti* njegovi volji popačili v Berlinu? Mar je to resna kritika?

Njegova izjava o belgijski stavki? Kdaj? Kje? Kakšna? Ne vem.

Ne. Ne. Engels ni nezmojljiv. Marx ni nezmojljiv. Toda na njihovo »zmojljivost« je treba opozarjati čisto drugače, prav zares. Sicer tisočkrat nimate prav.

Prisrčne pozdrave. Vaš Lenin .

25. decembra 1916.

7.

Draga prijateljica!

Glede Radeka. Pišete: »V Kienthalu sem mu rekla, da ni ravnal lepo«.

Samo to? Samo to! In politični zaključek? Mar je njegovo ravnanje zgolj naključje? zgolj osebna zadeva? Niti najmanj! Iz tega izvira Vaša politična napaka. Vi dogodkov ne ocenjujete politično. In to je politično vprašanje, čeprav se na prvi pogled zdi čudno.

Glede obrambe domovine. Zelo hudo bi mi bilo, če se ne bi strinjala. Poizkusiva se sporazumeti.

Tu imate nekaj »gradiva za premošljevanje«:

Vojna je nadaljevanje politike.

Gre samo za *sistem* političnih odnosov pred vojno in med njo.

Glavni tipi teh sistemov: (a) odnos potlačenega naroda do naroda-tlačitelja. (b) odnos med dvema narodoma-tlačiteljima: zaradi plena, delitve le-tega itd.. (c) odnos nacionalne države, ki ne tlači drugih, do tiste, ki to dela, posebno do reakcionarne države...

Pomislite o tem.

Cezarizem v Franciji + carizem v Rusiji proti *neimperialistični* Nemčiji l. 1891 — to so zgodovinske okoliščine l. 1891.

Pomislite o tem! Jaz pa sem pisal o l. 1891 tudi v Zborniku št. 1.

Kako sem vesel, da ste se pomenili z Guillaumom in z Levijem! Bilo bi lepo, če bi se to dogajalo kar moči pogosteje, vsaj od časa do časa. A Italijan laže: Turattijev govor je vzgled nemarnega kautskijanstva (podtaknil je *imperialistični* vojni »droits nationaux«!). Tudi članek v »Volksrecht« je zoprn.

Jo, kako bi rad o tem kaj napisal ali pa se pomenil z Italijanom!!

Kako bedasto, da Levi napada parlamentarizem!! Res bedasto!! Pa še »levičar«!! Moj bog, koliko je še zmede v glavah.

Vaš Lenin.

december 1916

Draga prijateljica!

Glede Engelsa. Če ste naleteli na tisto številko »Neue Zeit«, kjer Kautsky (in Engelsova pisma) pripovedujejo o tem, kako so popačili Engelsov uvod h »Klassenkämpfe«, bi bilo lepo, če bi si to kar se da natančno izpisali v poseben zvezek. Če tega ni mogoče storiti, tedaj mi pošljite točno številko »Neue Zeit«, letnik, zvezek in stran.

Prepričan sem, da so Vaši napadi na Engelsa popolnoma neutemeljeni. Oprostite mi mojo iskrenost: preden napišete kaj takega, se morate mnogo temeljiteje pripraviti! Sicer se lahko osramotite — to Vam povem *entre nous*, kot prijatelj, med štirimi očmi — za primer, če kdaj začnete *tako* govoriti kje v tisku ali na zborovanju.

Belgijska stavka? Prvič, možno je, da se je Engels glede tega posamičnega vprašanja zmotil. To je seveda možno. Treba je zbrati vse, kar je o tem napisal. Drugič, glede splošne stavke kot take so dogodki *zadnjega časa*, zlasti l. 1905, dali tisto *ново*, česar Engels še ni vedel. Engels je bil vaje desetletja poslušati o »splošni stavki« *samo* prazne besede anarhistov, katere je popolnoma *po pravici* sovražil in zaničeval. Pozneje pa so dogodki *pokazali nov* tip »množične stavke«, namreč *politični*, v čemer ni prav nič anarhističnega. Tega novega Engelsa še ni vedel in ni mogel vedeti.

Tega ne smemo pozabiti.

Nemara pa je belgijska stavka bila *prehod* od starega k novemu? Ali je Engels mogel že *takrat* (l. 1891/92?? tedaj je imel že 71. 72 let, bil je na smrt bolan), spoznati, da to niso stari belgijski popadki (Belgijci so bili dolgo proudhonisti), marveč prehod k novemu? To je treba premisliti.

Glede »obrambe domovine«. Zdi se mi, da zapadate v abstraktnost in nehistoričnost. Ponavljam tisto, kar sem rekel v članku, v katerem sem polemiziral z Jurijem: obramba domovine = opravičevanje udeležbe v *vojni*. Nič več. Posploševati to, narediti to za »splošno princip je *smešno* in popolnoma neznanstveno. (Poslal Vam bom ameriški program SLP* s to smešno posplošitvijo.) Vojna je hudo pisana reč, raznolika in zapletena. S splošnimi šablonami tu ničesar ne opraviš.

I. Trije glavni tipi: odnos potlačenega naroda do naroda-tlačitelja (vsaka vojna je nadaljevanje politike, politika je *odnos* med narodi, razredi itd.). Po splošnem pravilu, vojna je zakonita s tiste strani, ki je potlačena (vseeno, ali je v vojaškem smislu defenzivna ali ofenzivna).

* Socialist Labour Party.

II. Odnos med dvema narodoma-tlačiteljima. Borba za kolonije, za tržišča itd. (Rim in Kartagina, Anglija in Nemčija l. 1914—1917). Po splošnem pravilu je take vrste vojna ropanje z *obeh* strani, in odnos demokracije (in socializma) do nje se ravna po pravilu: »dva tata se tepeta, torej naj kar oba propadeta« ...

III. Tretji tip. *Sistem* enakopravnih narodov. Vprašanje je *mnogo bolj zamotano!!!* Zlasti če stoji poleg civiliziranih, sorazmerno demokratičnih narodov carizem. Tako (približno) je bilo v Evropi od l. 1815 do 1905).

L. 1891 kolonialna politika Francije in Nemčije je *neznatna*. Italija, Japonska, ZDA *sploh nimajo* kolonij (zdaj jih imajo). V Zapadni Evropi se je izoblikoval *sistem* držav (To je NB!! pomislite o tem!! Ne pozabite tega!! Ne živimo samo v posameznih državah, ampak tudi v določenem *sistemu* držav; anarhisti to lahko ignorirajo, toda mi nismo anarhisti), *sistem* držav, ki so na splošno ustavne in nacionalne. *Poleg* njih je mogočen, neomajen, predrevolucijski carizem, ki že sto in sto let ropa in zatira druge, ki je zadušil revoluciji 1849 in 1863 l.

Nemčija (l. 1891) je dežela *naprednega* socializma. In tej deželi grozi carizem, ki se je povezal z boulangizmom!

Položaj je čisto drugačen kakor l. 1914—1917, ko je l. 1905 omajalo carizem, Nemčija se pa vojskuje zato, da zavlada svetu! Zadeva je *čisto drugačna!!*

Primerjati ali pa celo istovetiti mednarodni položaj l. 1891 in l. 1914 je *popolnoma* nezgodovinsko.

Tepček Radek je nedavno napisal v poljskem proglasu (»Befreiung Polens«): »Staatenbau« ni cilj borbe socialnih demokratov. To je neznansko neumno! To je pol anarhizma in pol idiotizma! Ne, ne prav nič nismo ravnodušni do Staatenbau, do *sistema* držav, do njihovih *medsebojnih odnosov*.

Engels je bil oče »pasivnega radikalizma«?? Ni res! Prav nič. Tega ne boste nikoli dokazali (Bogdanov in dr. so poizkusili, a so se samo osramotili).

V *imperialistični* vojni 1914—1917 med dvema imperialističnima koalicijama moramo biti zoper »obrambo domovine«, kajti (1) imperializmu sledi socializem, (2) imperialistična vojna je vojna dveh tatov zaradi plena, (3) v obeh koalicijah je *napredni* proletariat, (4) v obeh je *dozorela* socialistična revolucija. Samo zato smo proti »obrambi domovine«, *samo* zato!!

Najlepše želje in pozdrave! Vaš Lenin.

Naročil sem naslove mladinskih organizacij. Obljubili so mi.

Torej, glede načrta založbe: *premaknite* to stvar. In referat o *pacifizmu*?

P. S. Vaši zadnji pismi sem dobil obe hkrati, a le po moji krivdi.

19. januarja 1917

9.

Draga prijateljica!

Očitno ste preveč nervozni — tako si razlagam celo vrsto »čudnih stvari« v Vaših pismih.

Ni treba razlikovati prve in druge revolucije ali prve in druge etape??

Seveda je treba. Marksizem zahteva, da razlikujemo delujoče *razrede*. V Rusiji *ne vlada več* tisti razred, ki je vladal prej. Zato bo potem-takem tudi revolucija povsem *drugačna*.

Moj stavek, da Miljukovi podpirajo delavce ima (tako se mi je zdelo) jasen pomen: če bi gg. Miljukovi hoteli opraviiti z monarhijo, bi morali podpreti delavce. Samo to!

Iz revolucije ne smemo narediti »malika«. Kerenski je revolucionar, toda čvekač, lažnik, ki vara delavce. Skoraj gotovo je, da je *celo* v Petrogradu, v »Sovjetu delavskih in vojaških odposlancev« *večina* takih, ki jih je on preslepil (s pomočjo omahljivega in zmedenega Čheidze). In kaj bo z vasjo?

Popolnoma mogoče je, da bo *začasno* večina delavcev in kmetov za imperialistično vojno (katero Miljukovi in Gučkovi proglašajo za »obrambo republike«).

Bilo bi dobro, če bi kak prost človek (še boljša bi bila skupina, a če je ni, tedaj vsaj kak posameznik) *zbral vse* brzojavke (po možnosti tudi članke) *vseh* inozemskih časopisov o ruski revoluciji.

Gradiva je neznansko mnogo. Ni mogoče spremljati.

V Rusijo bržkone *ne* bomo prišli. Angleži *ne bodo pustili*. Čez Nemčijo ni mogoče.

Pozdrav! Lenin.

Med 25. in 31. marcem 1917.

Prevedla: Vera Brnčič